

N:o 51.

Ank. till Riksd. kansli den 18 april 1902, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord.

(I. A.)

Under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 7 mars 1902 har Kongl. Maj:t uti en till Riksdagen samma dag aflåten proposition (n:o 72) föreslagit Riksdagen att för tiden intill den 15 maj 1903 medgifva, att Kongl. Maj:t finge

dels åt svenske män bevilja tillstånd att mot den årliga afgäld och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t bestämde, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid för hvarje gång af högst tio år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade marmorfyndigheter, med rätt för koncessionsinnehafvaren att, derest Kongl. Maj:t efter upplåtelse tidens utgång pröfvade ny upplåtelse af området böra ske, ega företrädesrätt till öfverenskommelse om fortsatt arbete med fyndighetens tillgodogörande på de vilkor, Kongl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kunde finna godt bestämma,

dels ock åt sådan koncessionsinnehafvare för den tid, hvarunder koncessionen beviljats, upplåta erforderlig mark för vägar samt för

anläggning af verkstäder och arbetarebostäder, med skyldighet för koncessionsinnehafvaren att för sålunda åt honom upplåtna förmåner gälda visst årligt arrende, som bestämdes genom särskild uppskattning före upplåtelsens medgifvande.

Af förenämnda statsrådsprotokoll inhemtas, hurusom uti en till Kongl. Maj:t ingifven skrift löjtnanten vid Norrbottens regemente Eugen Ekenman, musikdirektören vid samma regemente A. W. Sundgrén och folkskolläraren A. Forsén i Luleå anhållit om beviljande af koncession för sökandena och de svenske män, hvilka förenade sig med dem, att under en tid af tio år, med andras uteslutande, på de vilkor Kongl. Maj:t täcktes bestämma, bearbeta och tillgodogöra sig två till läge närmare beskrifna, å en ansökningen bifogad karta utmärkta marmorfyndigheter, belägna å odisponerad kronomark i Juckasjärvi socken af Norrbottens län ofvan odlings- och skogsgränsen, den ena omkring 12 kilometer och den andra omkring 2 kilometer från den under anläggning varande statsbanan Gellivare—Riksgränsen.

Efter remiss hade kammarkollegium i detta ärende hört bergmästaren i norra distriktet samt Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län. Bergmästaren hade dervid tillstyrkt bifall till ansökningen under vissa antydningssvis föreslagna vilkor, och Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade i hufvudsak anført följande: Då bearbetandet af fyndigheter af ifrågavarande art icke lämpligen kunde ske af staten, utan måste anses böra öfverlemnas åt den enskilda företagsamheten samt den sökta koncessionen icke afsåge längre tid än tio år, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke principiellt något att erinra emot bifall till ansökningen. Såvida förbud stadgades för dem, som uppehölle sig vid marmorbrodden, att innehafva hundar, syntes bearbetandet af marmorfyndigheterna icke komma att medföra skada eller intrång för de nomadlappar, som med sina renar kunde färdas der förbi. Under pågående jernvägsarbete inom Gellivare och Juckasjärvi socknar hade nemligen visat sig, att de hundar, som jernvägsarbetarne haft hos sig, förföljt och skingrat lapparnes renhjordar, hvarför lapparne nödgats såvidt möjligt undvika att komma i närheten af jernvägslinien. Såsom vilkor för koncessionens erhållande syntes böra bestämmas, dels att koncessionen icke finge öfverlätas åt andra än svenske män, dels att sökandena skulle styrka, det de förfogade öfver ett tillräckligt kapital för marmorfyndigheternas bearbetande, angående hvilket kapitals storlek Kongl. Maj:ts befallningshafvande dock i ärendets nu befintliga skick icke vore i tillfälle att framställa något förslag, dels ock att sökandena i arbetskostnader årligen skulle nedlägga ett visst belopp,

som skäligen syntes kunna fastställas till 1,000 kronor för hvarje fyndighet. Sökandena syntes vidare böra förpligtas att till staten erlægga viss afgift för tillgodogörandet af marmorn. Denna afgift borde rättvisligen bestämmas efter den nettoinkomst, som kunde vid bearbetandet erhållas. Med hänsyn dock till svårigheten att erhålla fullständig och säker kännedom om nettoinkomsten syntes afgiften böra bestämmas efter annan grund. Till följd af obekantskap med ifrågakomna marmorarts egenskaper och beskaffenhet äfvensom för hvilka ändamål den kunde användas, vore Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke i tillfälle att härutinnan afgifva något förslag. Då emellertid, derest marmorn icke kunde användas annat än till förfärdigande af bordsskifvor och mindre prydnadsföremål, någon vinst å brytningen sannolikt icke komme att uppstå samt koncession icke begärts för längre tid än tio år, syntes det kunna ifrågasättas, huruvida icke det skulle vara tillräckligt för staten att bestämma en viss afgift för marmorblock af större kubikmassa, hvilken afgift borde utgå i stegrad proportion allt efter som blocken innehölle större kubikmassa.

För egen del hade kammarkollegium i utlåtande den 10 december 1901 anført: Då, på sätt Kongl. Maj:ts befallningshafvande framhållit, bearbetandet af fyndigheter af nu ifrågavarande beskaffenhet icke lämpligen syntes kunna ske af staten, utan böra öfverlemnas åt den enskilda företagsamheten, förestälde collegium sig, att någon mera allvarlig betänklighet icke borde möta för upplåtelse åt enskilde af rätten till ifrågavarande fyndigheters tillgodogörande under en tidrymd af icke större omfattning än den i ansökningen ifrågaställda, under förutsättning att för upplåtelsen stadgades, bland andra, sådana vilkor, att kronan tillförsäkrades skälig ersättning. Collegium hade härvid icke förbisett, att kännedom saknades rörande såväl omfånget och beskaffenheten som värdet och betydelsen af marmorfyndigheter inom de i ansökningen afsedda och kringliggande trakter, men ansåge collegium denna brist ej utgöra tillräckligt skäl för afslag å framställningen. Beträffande de vilkor, som kunde böra för upplåtelsen stadgas, vore collegium, med hänsyn till ärendets outredda skick, icke i tillfälle att nu framlägga bestämdt förslag i de afseenden, hvori det tillkomme collegium att i detta ärende iakttaga kronans rätt. Enahanda skulle antagligen förhållandet blifva med de sakkunniga myndigheter, hvilkas yttranden i ärendet kunde finnas erforderliga. Collegium hade emellertid ansett sig i detta sammanhang hafva anledning erinra, dels att den afgift, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreslagit skola erläggas för tillgodogörandet af marmorn, syntes böra beräknas på sådant sätt, att deri in-

ginge äfven ersättning för nyttjanderätten till sjelfva marken, dels ock att, då behof antagligen skulle uppstå af nödiga vägar till fyndorterna från station å den under anläggning varande jernvägen, bland vilkoren syntes böra intagas bestämmelse angående rätten att anlägga och begagna sådana vägar.

Ett detaljeradt förslag till upplåtelsevilkor ansåge kollegium icke kunna åstadkommas utan att underhandlingar med sökandena föregått, men syntes sådana underhandlingar icke lämpligen böra igångsättas förr än frågan, huruvida bearbetandet af marmorfyndigheter uti ifrågavarande trakter skulle upplåtas till enskilde, blifvit i princip löst. Riksdagens samtycke till upplåtelsen syntes emellertid böra inhemtas, och detta samtycke syntes — i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad som skett i fråga om upplåtelse af rätt att bearbeta apatitfyndigheter inom Norrbottens län — kunna lemnas på det sätt, att Kongl. Maj:t erhöle Riksdagens för viss tid gällande medgifvande att för någon bestämd tidrymd, vare sig denna borde inskränkas till den i ansökningen föreslagna af tio år eller kunde anses böra utsträckas, samt på de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva, bevilja koncession till marmorfyndigheters bearbetande. Med anledning af förevarande framställning hade kollegium därför hemställt, det täcktes Kongl. Maj:t dels i proposition föreslå Riksdagen att för den tid, som kunde finnas lämplig, medgifva Kongl. Maj:t rätt att åt svenske män bevilja tillstånd att under viss tid bearbeta och sig tillgodogöra marmorfyndigheter å kronomark inom Norrbottens län emot årlig afgäld och de vilkor i öfrigt, som Kongl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, dels ock, derest sådant medgifvande erhöles, uppdraga åt kammar- och kommerskollegierna att till Kongl. Maj:t inkomma med förslag till de vilkor, som rörande nu ifrågavarande upplåtelse kunde anses skäliga, hvilket förslag derefter skulle af Kongl. Maj:t pröfvas.

Uti en annan, jemväl till Kongl. Maj:t ingifven ansökning hade vidare grufegarne A. A. Wedin i Luleå och J. A. Falk i Boden, fabrikören N. J. Larsson i Luleå och handelsagenten H. Leufstedt i Gellivare anhållit om tillstånd att under en tid af åtta år från och med den 23 oktober 1901 få för försäljning inom riket eller export bryta för byggnads- och bildhuggeriändamål användbar marmor inom en af Falk upptäckt, å oafvittrad kronomark å berget Arasvare å norra stranden af sjön Vastenjaure i Qvickjocks kapellförsamling af Norrbottens län belägen och å en ansökningen bifogad karta närmare angifven fyndighet af kornig kalksten.

Kammarkollegium, som anbefalts att efter vederbörandes hörande

afgifva yttrande i detta ärende, hade med utlåtande den 31 december 1901 öfverlemnadt inhemtade yttranden ej mindre af bergmästaren i norra distriktet, hvilken tillstyrkt bifall till ansökningen under enahanda vilkor, som af honom i afseende å den af E. Ekenman m. fl. gjorda ansökningen föreslagits, än äfven af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, hvilken myndighet, då ifrågakomna trakt, som vore belägen ofvan odlings- och skogsgränsen, icke berördes af nomadlapparnes flyttningsvägar och ansökningen icke afsåge rätt att med andras uteslutande tillgodogöra sig ifrågavarande fyndighet, som icke lämpligen kunde göras till föremål för behandling omedelbart af kronan, förklarar sig icke hafva något att erinra emot, att ansökningen vunne afseende, dervid Kongl. Maj:ts befallningshafvande vidare anfört, bland annat, att, äfven om bredden af det område, som å kartan utmärkts såsom utgörande föremål för ansökningen, vore väsentligt mindre än dess längd, hvilken utgjorde omkring 14 kilometer, området syntes vara allt för stort tilltaget; att det syntes nödvändigt, att sökandena närmare angåfve gränserna för det område, de önskade bearbeta; att sökandena syntes böra såväl förebringa någon utredning angående kostnaderna för fyndigheternas bearbetande som ock styrka, det de förfogade öfver nödigt kapital för dessa kostnaders bestridande; samt att såsom vilkor för koncessionens erhållande borde bestämmas, dels att koncessionen icke finge öfverlåtas på andra än svenske män, dels att koncessionen skulle förfalla, derest fyndigheterna icke inom viss tid från upplåtelsen gjorts till föremål för verklig bearbetning, dels att koncessionshafvarne vid koncessionens förlust skulle inom viss tid efter hvarje års utgång behörigen styrka, att de under nästföregående år å fyndigheternas bearbetning nedlagt visst belopp, dels ock att koncessionshafvarne skulle vara skyldige att vid enahanda äfventyr inom viss tid i årlig afgäld till Kongl. Maj:t och kronan såsom jordegare erlægga vissa procent af nettoinkomsten, dock minst 100 kronor.

För egen del hade kammarkollegium i tillämpliga delar åberopat hvad collegium angående den af E. Ekenman m. fl. gjorda ansökningen i sitt ofvanberörda utlåtande anfört och hemställt.

Öfver båda de nu ifrågavarande framställningarna hade kommerskollegium den 4 nästlidne februari afgifvit utlåtande och dervid anfört, att collegium icke hade någon närmare kännedom om de ifrågavarande marmorfyndigheternas omfattning och beskaffenhet, men att det ville synas collegium, att åt den enskilda företagsamheten lämpligen borde kunna öfverlåtas fyndigheternas tillgodogörande mot viss afgäld till kronan och på de vilkor i öfrigt, som funnes böra föreskrivas, och an-

gående hvilka kammar- och kommerskollegierna borde, sedan Riksdagens tillstånd till sådana upplåtelser, hvarom nu vore fråga, utverkats, erhålla uppdrag att afgifva bestämdt förslag.

I likhet med de i förevarande ärenden hörda myndigheter funne departementschefen det icke böra ifrågasättas att för kronans räkning bearbeta ifrågavarande marmorfyndigheter. Då deras tillgodogörande emellertid icke kunde anses annat än önskvärd, syntes honom ändamålsenligt, att desamma i den utsträckning, som vid närmare pröfning kunde finnas lämplig, upplättes åt enskilde mot bestämd afgäld till kronan och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t efter vederbörandes hörande kunde finna skäligt föreskrifva. Härtill borde emellertid Riksdagens medgifvande inhemtas. Då det icke syntes osannolikt, att flera ansökningar i liknande syfte som de nu gjorda komme att framställas, borde detta medgifvande icke inskränkas endast till nu ifrågavarande marmorfyndigheter, utan gälla sådana å kronojord belägna fyndigheter i allmänhet, på sätt vid 1893 års riksdag medgifvits i fråga om upplåtelse af rätt till bearbetande af apatitförekomster. I hufvudsak borde dervid samma allmänna vilkor uppställas, som i afseende å berörda rätt till apatitbrytning stadgats, dock med de skiljaktigheter, att dels koncessionstiden, som vid apatitbrytning vore satt till 30 år, syntes beträffande marmorfyndigheters bearbetande böra bestämmas till tio år, och dels att upplåtelse af kronan tillhöriga vattenfall jemte mark för kraftledning icke syntes vid nu ifrågavarande industri behöfva ifrågakomma. Deremot borde åt Kongl. Maj:t förbehållas rätt att medgifva upplåtelse jemväl af mark till vägar samt till nödiga verkstadsbyggnader och arbetarebostäder. På Kongl. Maj:ts pröfning i hvarje särskildt fall borde, såsom departementschefen redan antydt, bero att efter sig företeende omständigheter bestämma afgäldens belopp samt föreskrifva de särskilda vilkor, som kunde finnas erforderliga. Beträffande den tid, för hvilken Riksdagens medgifvande borde inhemtas, ansåge departementschefen åtminstone nu icke böra ifrågasättas, att densamma skulle omfatta mera än ett år eller samma tid, som af Riksdagen 1893 bestämdes i afseende å apatitkoncessioner och som nu gälde i fråga om upplåtelse af kronans jordegareandel i grufva. I likhet med hvad beträffande sistnämnda slag af upplåtelser redan hos innevarande års Riksdag begärts, borde emellertid tidpunkten för utgången af nu ifrågavarande medgifvande bestämmas till den 15 maj 1903.

Då, på sätt under ärendets behandling framhållits, bearbetande af marmorfyndigheter icke lämpligen kan ske för kronans räkning, utan

torde böra öfverlemnas åt den enskilda företagsamheten och då de för upplåtelse af rätt till bearbetande af sådana fyndigheter nu föreslagna vilkor öfverensstämmer med dem, som vid 1893 års riksdag uppställdes för rätt till apatitbrytning, finner sig utskottet böra tillstyrka Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning och hemställer alltså,

att Riksdagen må för tiden intill den 15 maj 1903 medgifva, att Kongl. Maj:t må ega

dels åt svenske män bevilja tillstånd att mot den årliga afgäld och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t bestämmer, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid för hvarje gång af högst tio år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade marmorfyndigheter, med rätt för koncessionsinnehafvaren att, derest Kongl. Maj:t efter upplåtelse tidens utgång pröfvar ny upplåtelse af området böra ske, ega företrädesrätt till öfverenskommelse om fortsatt arbete med fyndighetens tillgodogörande på de vilkor, Kongl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kan finna godt bestämma,

dels ock åt sådan koncessionsinnehafvare för den tid, hvarunder koncessionen beviljats, upplåta erforderlig mark för vägar samt för anläggning af verkstäder och arbetarebostäder, med skyldighet för koncessionsinnehafvaren att för sålunda åt honom upplåtna förmåner gälda visst årligt arrende, som bestämmes genom särskild uppskattning före upplåtelsens medgifvande.

Stockholm den 18 april 1902.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.